

Razvoj specializiranih kmetijskih zadrug

Pri nas se je razvilo določeno število specializiranih kmetijskih zadrug, v katerih se individualni kmetijski proizvajalci združujejo zaradi skupnega pridelovanja in predelave pridelkov. Najbolj razvite so vinogradniške zadruge, poleg njih pa razne živinorejsko mlekarske, čebelarke, oljarske, zdravstvene zadruge kakor tudi zadruge za mehanizacijo, elektrifikacijo in drugo.

Poslovanje teh zadrug je specifično in v večini primerov usmerjeno k predelavi kmetijskih pridelkov ali v pospeševanje določene vrste proizvodnje. Te zadruge pospešujejo dejavnost na področju vasi, občine in tudi celega okraja z razvijanjem in pospeševanjem določene veje kmetijske proizvodnje.

Oblike specializiranih zadrug

V Srbiji dosega take zadruge dobre rezultate. Individualne gospodarske proizvajalce so zainteresirale in s svojim rentabilnim poslovanjem prepričale, da je najbolje, če svoje pridelke izročajo zadrugi, kjer je dana možnost, da jih strokovno predelajo, sortirajo, s čimer se doseže boljša kakovost, s tem pa tudi bolj sigurna prodaja. Te zadruge so registrirane kot samostojne gospodarske organizacije.

Na Hrvaškem imajo specializirane odseke, v katerih so včlanjeni zadrugniki matične kmetijske zadruge, seveda z njihovim privoljenjem. Njihov delovni pravilnik, ki ga imajo, je potrdil zadrugni občni zbor. Takji odseki niso pravne osebe; za obveznosti jamčijo člani odseka, ki vplačajo »poslovne deleže«, s katerimi si odseki ustvarijo svoja sredstva.

Odseki so organizacijske enote za pospeševanje kmetijske proizvodnje z izvajanjem agrotehničnih in drugih ukrepov. Delo odseka vodi odsekov svet, ki ga izvolijo člani iz svojih vrst.

V razvoju odsekov so šli v tej republiki še naprej. Ustanovljene so bile »osrednje zadruge«, v katere so se združile splošne zadruge in specializirani odseki, ki so zainteresirani, da se neka vrsta proizvodnje razvija in da napreduje. To so »zadruge zadrug«, v katere vstopajo zadrugne organizacije kot celote, z vplačevanjem deležev pa jamčijo za obveznosti osrednje zadruge. V vsakem okraju lahko deluje ena zadruga za neko proizvodno vejo, ki je gospodarsko zelo pomembna za okraj. Osrednje zadruge organizirajo na zadrugnih posestvih in na posestvih individualnih proizvajalcev moderno pridelovanje; na račun svojih članov kupujejo za proizvodnjo in predelavo potrebna sredstva, a prav tako organizirajo tudi skupno prodajo. Te zadruge krijejo svoje stroške z lastnimi sredstvi iz provizije, ki jo dobijo, in iz povračila za usluge, ki jih opravijo svojim članom, pri dobičku pa ne sodelujejo, temveč ves ustvarjeni dobiček (realizacijo) razdelijo zadrugam članicam.

V Sloveniji so kmetijske zadruge v tem smislu izvedle decentralizacijo in specializacijo. Za bolj razvite veje dejavnosti so ustanovile odseke, ki jih vodi specialni odbor kot pomožni organ upravnega odbora zadruge. Člani specialnega odbora

so običajno tudi strokovnjaki drugih gospodarskih organizacij na področju kmetijske zadruge, ki je zainteresirana za določeno vrsto dejavnosti.

Odseki so bolj povezani z delom zadrug, kakor je to s specializiranimi odseki na Hrvaškem, ki so bolj samostojni. Odseki imajo ločeno knjigovodstvo, ves dobiček pa gre v skupne sklade kmetijske zadruge, o razdelitvi sredstev na posamezne veje pa odloča občni zbor zadrug.

Število zadrug in zadrugnikov

Od l. 1952 do l. 1956 se je povečalo število specializiranih kmetijskih zadrug in zadrugnikov kakor tudi višina deleža, doseženega prometa itd. Specializirane kmetijske zadruge se stalno množijo, pri čemer je potrebno pripomniti, da se stalno povečuje tudi število njihovih vrst. Leta 1952 je bilo v naši državi 72 specializiranih kmetijskih zadrug, ob koncu lanskega leta pa jih je bilo 305. Število živinorejsko mlekarskih zadrug se je od l. 1952 do konca lanskega leta povečalo od 18 na 131, vinogradniško sadjarskih od 28 na 64, čebelarke od 8 na 32, oljarskih od 5 na 10, drugih pa od 15 na 47. Specializiranih zadrug za mehanizacijo je bilo konec lanskega leta 19, leta 1952 pa jih sploh ni bilo. Število specializiranih zadrug se je torej v tem razdobju početrilo. Povečanje je posebno značilno za Srbijo, kjer jih je bilo ob koncu l. 1952 le 19, konec lanskega leta pa že 128. Posebno se je pomnožilo število živinorejsko mlekarskih zadrug (za skoraj sedemkrat). Hkrati se je povečalo tudi število vrst zadrug, tako da delujejo sedaj tudi zdravstvene zadruge, zadruge za predelavo zdravilnih rastlin, za mehanizacijo, vrtnarstvo, perutinarstvo itd.

Vzporedno s povečanjem števila zadrug in gospodarsko krepitvijo posameznih vej kmetijske proizvodnje se je povečalo tudi število članov: l. 1952 je bilo v teh zadrugah 26.135 članov, ob koncu lanskega leta pa 72.417.

S primerjanjem števila zadrug s številom članov je mogoče ugotoviti dve stvari. Prvič, da je število zadrugnikov v posameznih zadrugah zelo različno. Ob koncu lanskega leta je bilo v vinogradniško sadjarskih zadrugah včlanjenih povprečno 510 zadrugnikov v eni zadrugi, medtem ko je to število v živinorejsko mlekarskih zadrugah znašalo 186 ali trikrat manj. Vzrok je specifičnost poslovanja.

Drugič pa lahko opazimo, če primerjamo dinamiko porasta zadrug z dinamiko porasta njihovih članov, da razmerje ni proporcionalno. Število živinorejsko mlekarskih zadrug se na primer povečuje skoraj proporcionalno s povečanjem števila članov, medtem ko se pri čebelarke zadrugah število zadrugnikov zmanjšuje, kolikor se število zadrug povečuje.

Vpisani in vplačani deleži

Z izvajanjem nove uredbe o kmetijskih zadrugah so v večjem številu zadrug vpisali deleže na 1000 in več dinarjev na člana. Razen tega je vsak član dolžan, da jamči z desetkratnim zneskom za poslovanje zadruge. Čeprav je ta ukrep v splošnih kmetijskih zadrugah, posebno v

tistih, ki so imele primanjkljaje in izgube, vplival na naglo zniževanje števila članov, so v specializiranih zadrugah, kjer je bilo takih pojavov mnogo manj, zadrugniki sprejeli povečanje deležev in jamstev. Ob koncu lanskega leta se je v primerjavi z l. 1952 znesek vpisanih deležev povečal za več kakor petkrat, znesek vplačanih deležev pa za več kakor šestkrat: ob koncu l. 1952 so znašali vplačani deleži 17.816.000, vpisani pa 19.860.000, medtem ko je bilo ob koncu lanskega leta na račun deležev vpisanih 104.902.000, vplačanih pa 92.108.000 din. Povišanje deleža je vplivalo na večje sodelovanje zadrugnikov na občnih zborih in na njihovo bolj aktivno delo.

Promet in kreditiranje specializiranih zadrug

Poslovanje specializiranih zadrug se vsako leto izboljšuje in širi: vrednost predelanih kmetijskih pridelkov je znašala konec l. 1952 365.454.000 din, konec lanskega leta pa 1.245.852.000 din, medtem ko je vrednost odkupljenih pridelkov leta 1952 znašala 687.368.000 din, lani pa 3 milijarde 432.581.000 din. Kakor vidimo sta se proizvodnja in predelava kmetijskih pridelkov povečali za približno triinpolkrat. Čeprav se je število predelovalnih zmogljivosti povečalo, jih glede na ponudbo še vedno ni dovolj. To posebno velja za vinogradniško sadjarske in živinorejsko mlekarske zadruge.

V minulem razdobju so zadruge odobrene kredite uporabile v povprečju s približno 95 odstotki, njihov znesek pa se je v povprečju povečal za približno šestinpolkrat. Kljub povišanju pa krediti niso bili zadostni za reden, posebno pa ne za povečan obseg poslovanja zadruge.

Dosedanje izkušnje kažejo, da je mogoče s specializiranimi zadrugami doseči v razvoju posameznih vrst kmetijstva dobre rezultate. Toda te zadruge imajo tudi svoje pomanjkljivosti. Taka pomanjkljivost je med drugim tudi, da med specializiranimi in kmetijskimi zadrugami ni dovolj sodelovanja. Še celo več: so celo izrazita nasprotja, ki ovirajo pravi razvoj zadrugništva in pospeševanje kmetijske proizvodnje. Nekatere vinogradniške zadruge na primer vpisujejo proizvajalce s širšega področja in onemogočajo uspešno delo kmetijskih zadrug.

Specializirane kmetijske zadruge niso določene z uredbo o kmetijskih zadrugah, a niso omenjene niti v resoluciji zvezne ljudske skupščine o perspektivnem razvoju kmetijstva in zadrugništva in zato mislimo, da jih je potrebno pospeševati in krepiti samo v okviru kmetijskih zadrug. V okviru kmetijskih zadrug je potrebno pospeševati najkoristnejše in najrentabilnejše dejavnosti. S tem bosta postala vloga in pomen kmetijskih zadrug in njihovih specializiranih obratov še večja.

M. Bogdanović